

Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi dl 31.8.2012

1. Lausunnonantajan tiedot

Vastaajien määrä: 1

Organisaatio

- Lapin yliopisto

Yhteyshenkilö

- Jorma Puuronen

Sähköpostiosoite

- jorma.puuronen@ulapland.fi

2. Pidätkö ehdotettuja tavoitteita riittävinä ja tarkoituksenmukaisina saamen kielen elvyttämisen kannalta? (max. 4 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Lapin yliopiston yhtyy toimenpideohjelman huoleen saamen kielen nykytilasta ja sen heikentymisestä tulevaisuudessa, kielet häviävät nopeasti, ja kielenelvytysohjelmalla on kiire. Kielenelvytysohjelman tarve on ilmeinen ja sitä kohtaan on myös suuria odotuksia. Työryhmämuistiossa on esitetty tärkeitä ja keskeisiä toimenpiteitä, joiden avulla saamen kieliä pyritään elvyttämään. Samoin ovat merkityksellisiä yhteiskunnallisen elämän eri alueille kohdennettavat toimenpiteet saamen kielen ja kulttuurin säilyttämiseksi tuleville sukupolville. Toimenpideohjelman toteuttaminen edellyttää taloudellisia resursseja, joita tulisi saada valtion talousarvioon, jotta ohjelman toteuttamisen voitaisiin aloittaa mahdollisimman pian.

Työryhmän esittämät toimenpiteet antavat ohjelmasta kattavan kuvan. Koska toimenpiteiden esittämät ongelmat ovat olleet olemassa pitkään, voivat kielenelvytysryhmän esitykset näyttäytyä ympäröiväiltä näiltä osin. Tarvitaan nopeita konkreettisia toimia tilanteen parantamiseksi ja kielenvaihdon pysäyttämiseksi. Toimenpideohjelma ei painoteta toimenpiteiden pakollisuutta, vaan puhutaan "ehdotuksista" – eikä niitä aseteta tärkeys- tai kiireellisyysjärjestykseen. Tämä lähtökohta ei velvoita mitään tahoa korjaamaan todellista tilannetta, toivottavaa olisikin, että toimenpiteiden vaikuttavuuteen kiinnitettäisiin enemmän huomioita painottamalla niiden vahvempaa velvottavuutta.

3. Näkemyksenne varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa koskevista toimenpide-ehdotuksista (ehdotukset 1-2) (max. 3 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Kielipesätoiminta on erittäin vaativa ja kentän käsitys siitä on vajavainen, joten tiedon lisäämistä kentälle on myös tehostettava.

4. Näkemyksenne saamen kielen opetusta koskevista toimenpide-ehdotuksista (ehdotukset 3-11) (max. 8 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa on viime aikoina aktiivisemmin paneuduttu saamen kielen, kulttuurin ja koulutuksen kysymyksiin tutkimuksen kautta.

Kasvatustieteiden tiedekunta on valmis sitoutumaan Lapin yliopistoa koskeviin toimenpideohjelman ehdotuksiin. Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa järjestetään saamea äidinkielenä puhuville 25 opintopisteen laajuiset opinnot. Opinnot on tarkoitettu erityisesti luokanopettajiksi opiskeleville saamenkielisille, mutta niihin osallistuu myös muiden tieteenalojen saamenkielisiä perusopiskelijoita. Lisäksi kielikeskus järjestää jonkin verran opintoja saamea vieraana kielenä opiskeleville yhteistyössä alueen ammattikorkeakoulujen kanssa.

Etäopetus on tärkeä ja kehittämisenarvoinen mahdollisuus saamen kieleen opetuksen järjestämiseksi, ja yliopisto onkin toiminut asiassa hyvässä yhteistyössä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja muiden toimijoiden kanssa yhteisessä kehittämishankkeessa (Sapmi miehta). Epäopetusta kehitettäessä on tärkeä samalla huomata, että se ei korvaa täysin luokkaopetusta ja kontaktiopetusta.

Ehdotus 4 ehdotetaan muutettavaksi seuraavalla tavalla muotoiluksi: "saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaaville oppilaille olisi taattava oikeus saada opetusta kaikissa oppiaineissa saamen kielellä" (ks. kommentti kohdassa 1)

Saamelaisalueen kotiseutualueen ulkopuolisille kunnille tulisi säätää velvollisuus järjestää saamen kielen opetusta, mikäli yhden oppilaan huoltojat sitä pyytävät (vrt. päivähoitolaki; päivähoito subjektiivisena oikeutena, tällöin opetuslainsäädäntö vastaisi perustuslain 17.3 §:ää. Rahoitus opetukseen toteutettaisiin kuten toimenpideohjelmassa 5 on esitetty.

Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen oppimisympäristön kehittämishankkeen (Ehdotus 10) käynnistämisessä ja toteuttamisessa tiedekunta on valmis olemaan mukana.

On ristiriitaista, että kielenelvytysuunnitelmassa vaaditaan, että jotta lapsi pääsee saamenkieliseen opetukseen, on hänellä oltava kotikielenä saame. Tämä lähtökohta ei ota huomioon saamelaisten assimilaatiota, jossa useat sukupolvet ovat saamen kielen menettäneet. Tekstin kohta voi ajaa potentiaaliset kielenpuhujat pois. Kielenelvytysohjelmassa tulisi painottaa, että kaikkien saamelaisten äidinkieli on saame siitä huolimatta onko heillä aktiivinen vai passiivinen kielitaito. Kaksikielisysteorioiden mukaan myös assimilaation vuoksi menetetty äidinkieli voi olla ihmisen äidinkieli, joten tätä lähtökohtaa olisi alkuperäiskansakielen kohdalla painotettava, jos kielestä halutaan saada vitaalinen eli elinvoimainen ja kielenpuhujien määrää halutaan lisätä. Toimenpideohjelmassa täytyisi pyrkiä voimallisesti poistamaan esteet kielenelvytyksien tieltä. Oppimateriaalin sisällön tulisi olla kulttuurisensitiivistä, eli ottaa huomioon saamelaiskulttuurin erityispiirteet saamen kielen ohella. Näin oppimateriaali tukisi saamelaisten kulttuurista identiteettiä.

5. Näkemyksenne saamen kieltä osaavan pätevän varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön määrän lisäämistä koskevista toimenpide-ehdotuksista (ehdotukset 12-14) (max. 4 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Lapin yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunta sitoutuu tekemään yhteistyötä saamenkielistä ja saamen kielen opetusta antavien koulujen ja päivähoidon kanssa, jotta saamekielinen opettajan- ja lastentarhaopettajankoulutus kehittyisi ja harjoittelumahdollisuudet parantuisivat (ehdotus 12). Tähän liittyy osittain myös toimenpideohjelman ehdotus 3, joka tähtää etäopetuksen ja monipuolisten opetus- ja oppimiskäytäntöjen kehittämiseen. Saamenkielisiä opiskelijoita pyritään mahdollisuuksien mukaan ohjaamaan harjoitteluun saamenkielistä opetusta antaviin kouluihin ja saamelaisorganisaatioihin, takaisin saamelaisen kotiseutualueelle. Toisaalta eri alojen asiantuntijoiksi ja palvelutehtäviin valmistuville opiskelijoille on hyvä tarjota mahdollisuus opiskella saamea vieraana kielenä, jotta saamelaiset voisivat asioida ja saada palveluita omalla kielellään mahdollisimman monilla alueilla. Tiedekunta voi lisätä varhaiskasvatushenkilöstölle ja opetushenkilöstölle suunnattua saamen kielen täydennyskoulusta (Ehdotus 13) esimerkiksi opetushallituksen mahdollistaman rahoituksen kautta.

Erillisiin Opettajan pedagogisiin opintoihin (60 op) on lisätty kaksi opiskelijapaikkaa saamenkielisille maistereille (perustutkinnon suorittamisen jälkeen koulutus tuo kelpoisuuden saamenkielisille koko koulutuskentälle. Tällä pyritään lisäämään muodollisesti pätevien opettajien määrää saamenkielisellä alueella. Tiedekunta pyrkii jatkossa toteuttamaan myös muita opettajan kaksoispätevyyksiä tuottavia koulutuskokonaisuuksia, joihin toivotaan myös saamenkielisten opettajien hakeutuvan.

Tiedekunnassa on käynnistynyt Opetushallituksen rahoittamana Saamelaiset ja suvaitsevaisuus - opetustoimen täydennyskoulutuskokonaisuus, jonka tavoitteena on lisätä opetustoimen henkilöstön tietoisuutta saamelaisista, ja sitä kautta lisätä suvaitsevaisuutta sekä vähentää ennakkoluuloja ja rasismia saamelaisia kohtaan. Lisäksi Opettajana verkossa - opetustoimen täydennyskoulutuskokonaisuudessa tuetaan osallistujien tuotetaan alakohtaisesti aineistoja, joita osallistujat voivat jakaa ja hyödyntää keskenään omassa työssään ja omissa oppilaitoksissaan.

Tiedekunta on kehittänyt omaa etä- ja verkko-opintokoulutustarjontaansa ja esimerkiksi täydennyskoulutuskurssien luentoja on pyritty aina toiveiden mukaisesti toteuttamaan etäopetuksena niin, että niihin on ollut helppo osallistua omalta kotipaikkakunnalta käsin. Tämä on lisännyt myös saamenkielisen opettajakunnan osallistumista täydennyskoulutuksiin.

Toimenpideohjelmaehdotuksen tavoin tiedekunta on todennut saamenkielisille varattujen opiskelupaikkojen riittävyyden nykyisellään. Kiintiöidyt opiskelupaikat eivät ole tulleet läheskään aina täytettyä, mutta toisaalta saamenkielisiä opiskelijoita on aloittanut opintonsa myös tavallisessa hakukiintiössä. Saamelaisalueen perus- ja lukiokoulutus ja etäopiskelumahdollisuudet vaikuttavat osaltaan myös korkeakouluopintoihin hakeutumiseen. Oma merkityksensä on myös opiskelumahdollisuuksien markkinoinnilla.

Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta on ryhtynyt edellä mainittujen toimenpide-ehdotusten kaltaisiin toimiin, joiden tarkoituksena on osaltaan saamen kielen ja saamelaiskulttuurin ylläpito ja elvyttäminen. Tiedekunta pyrkii kehittämään yhteistyössä Oulun yliopiston ja muiden toimijoiden kanssa edelleen omaa saamenkielen ja kulttuurin opetustaan. Tavoitteena on, että koulutus sisällöltään palvelisi mahdollisimman hyvin tulevia saamelaisopettajia ja, että Lapin yliopistosta valmistuisi didaktisesti ja pedagogisesti vahvoja ja monipuolisia opettajia vastaamaan saamelaisyhteisön tarpeisiin. Tarvittaessa em. tiedot ja taidot hallitsevia opettajia voitaisiin kouluttaa erikseen resurssoituna poikkeuskoulutuksena nopeutetulla aikataululla erillissopimuksin.

6. Näkemyksenne koltansaamen kieltä ja -kulttuuria elvyttäviä erityistoimenpiteitä koskevista ehdotuksista (ehdotukset 15-17) (max. 4 000 merkkiä)

Ei vastauksia.

7. Näkemyksenne viranomaisten ja julkisyhteisöjen saamen kielen käytön lisäämistä koskevasta toimenpide-ehdotuksesta (ehdotus 18) (max. 3 000 merkkiä)

Ei vastauksia.

8. Näkemyksenne saamenkielisiä radio-, tv- ja internet-sisältöjen lisäämistä koskevista toimenpide-ehdotuksista (ehdotukset 19-20) (max. 4 000 merkkiä)

Ei vastauksia.

9. Näkemyksenne saamen kielen huoltoa, tallentamista ja tutkimusta koskevasta toimenpide-ehdotuksesta (ehdotus 21) (max. 3 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Lapin yliopisto on Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa laatimassaan tulosopimuksessa sitoutunut kehittämään ja profiloimaan oikeustieteellistä ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta saamelaisalueella vuonna 2013 alkavalla tulossopimuskaudella. Kuluvin vuoden loppuun mennessään yliopisto valmistelee asiaan liittyvän kehittämis- ja toimintasuunnitelman, jossa huomioidaan myös ko. toimenpideohjelman painotukset mahdollisuuksien mukaan.

Yliopiston on tehnyt alaan liittyvää yhteistyötä Oulun yliopiston kanssa (yhteistyösopimus v. 2011). Mukana sopimuksessa on myös Saamelaisalueen koulutuskeskus.

Tämän sopimuksen tavoitteena on lisätä ja kehittää yhteistyön avulla saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvää koulutusta ja tutkimusta ja parantaa sen hyödynnettävyyttä.

Yliopistoilla alan tutkijat ovat verkostoituneet (tutkimusseminaarit, tieteelliset konferenssit), yhteisiä tutkimusprojekteja suunnitellaan (ml. jatkotutkintokoulutus) myös pohjoismaisessa kontekstissa. Suomen akatemialle on jätetty ohjelmaehdotus tutkimuksen kehittämiseksi (alaan liittyvän tutkimusohjelman perustaminen).

Arktisen keskuksen saamelaisiin ja alkuperäiskansoihin kohdistama tutkimus on kansainvälisestikin merkittävää. Viime vuosina tiedekunnissa ollaan aktivoitunut: oikeustieteiden tiedekunnassa kehitetään pohjoissaamelasta, etupäässä hallinto- prosessi-, ja ulosotto-oikeudellista terminologiaa yhdessä oikeusministeriön, saamelaiskäräjien sekä Lapin käräjäoikeuden ja Rovaniemen hallinto-oikeuden kanssa. Kasvatustieteiden tiedekunnassa tutkimusta on kohdistettu saamepedagogiikkaan, joka osaltaan tukee saamenkielisen opetuksen kehittämistä ja monipuolistaa alan tutkimusta ja yhteiskuntatieteissä viime aikoina uskonnollisten liikkeiden (lestadiolaisuus) ja saamelaisuuden (ml. identiteetti) suhdetta.

Saamelaisalueelle sijoittuvaa tutkimustoimintaan on taiteiden tiedekunnan puitteissa toteutettu yhteispohjoismaisena tutkimushankkeena "The Sámi Art Research Project" Hankkeessa tutkitaan lähinnä nykytaidetta koko Saamen-maan alueella. Lisäksi taidehistorian oppiaine on yhteistyössä Rovaniemen taidemuseon ja Saamelaisaiteen keskuksen (Karasjokk) kanssa toteuttamassa saamelaisen nykytaiteen näyttelyä vuodelle 2014.

Em. saamen tutkimuksen edistämiseksi toteutettavat toimet tukevat po. kohdan tavoitteita. Erityisen toivottavaa olisi, että monitieteistä tutkimus- ja taiteellista toimintaa tuettaisiin sekä opetus- ja kulttuuriministeriön että muiden julkisen sektorin toimijoiden (esim. Suomen akademia) taholta ja että Lapin yliopiston alaan liittyvälle tutkimustoiminnalle saataisiin vahvempi asema ja omintakeinen profiili/t suomalaisessa tiede- ja

taideyliopistojärjestelmässä.

Tärkeää on toteuttaa tutkimustyötä yhdessä eri toimijoiden kanssa tasaveroisina kumppaneina ja huolehtia, että tulokset tulevat hyödynnettäväksi paikallisyhteisöjen käyttöön.

10. Näkemyksenne saamelaisaiteen ja -kulttuurin tuen sekä järjestöjen kielityön vahvistamista koskevista toimenpide-ehdotuksista (ehdotukset 22-23) (max. 4 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Lapin yliopiston taiteiden on mukana toteuttamassa saamelaiskulttuuriin ja saamelaisalueelle liittyviä koulutus-, kehittämis- ja tutkimushankkeita. Esimerkkeinä koulutushankkeista ovat muotoilualaan liittyen mm. Duoddji-saamenkäsityöstä muotoiluun -koulutushanke, joka toteutettiin vuosina 2006-2007 sekä DAVVI monitieteinen koulutushanke, joka käynnistettiin vuonna 2010 ja jatkuu edelleen vuoteen 2013. Kyseiset koulutushankkeet ovat tärkeitä saamen käsityön sekä saamelaisen taiteen ja kulttuurin näkökulmasta. DAVVI-hankkeessa tarjotaan saamen kielen opetusta sitä äidinkielenään puhuville. Näin hanke tukee työryhmän valitsemia painoaloja, kouluttaa saamen kieltä osaavia ammattilaisia sekä saamelaisaiteen ja -kulttuurin vahvistamista. Saamelaiseen taide- ja kulttuurikasvatukseen liittyen tiedekunta on toteuttanut saamelaisalueen toimijoiden kanssa monitieteisiä tutkimus-, kehittämis- ja koulutushankkeita, joiden päämääränä on alkuperäiskulttuurien taidekasvatuksen kehittäminen. Näitä ovat mm. Arctic Children -hanke yhdessä saamelaiskoulujen kanssa sekä Tulikettu-hanke.

Saamen kielen säilymistä on mahdollista edistää koulutuksen ja tutkimuksen kautta kielen alkuperäisessä käyttöympäristössä sekä nykykäytössä. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnalla on jatkossakin intressiä osallistua jatkossakin taiteen ja kulttuurin alaan liittyvän opetuksen kehittämiseen sekä saamelaiskulttuuria tukevaan tutkimustoimintaan eri toimijoiden kuten Inarin Saamelaisalueen koulutuskeskuksen, Oulun yliopiston Giellagas-instituutin tai muiden Pohjoismaisten yliopistojen kanssa. Kokemusten mukaan yhteistyöhankkeiden kautta voidaan merkittävästi tukea saamelaisaitetta ja -kulttuuria ja tärkeää olisikin, että toimenpiteenä tunnustettaisiin em. keinot ja niihin kohditettaisiin tarvittavat voimavarat esim. valtionhallinnon, kulttuuri- ja taidealojen toimijoiden yhteistyönä.

11. Näkemyksenne työryhmän esittämistä muista toimenpide-ehdotuksista (ehdotukset 24-30) (max. 8 000 merkkiä)

Vastaajien määrä: 1

- Yliopisto ehdottaa, että äityispakkauksiin tuotetaan saamenkielistä materiaalia. Vastaa STM ja saamelaiskäräjät.

12. Muuta lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta (max 4 000 merkkiä)

Ei vastauksia.